

НЕ ЗНАВ, НЕ ЗНАВ ЗВІЗДАР ГОСТРОБОРОДИЙ,
ЩО В АНТИСВІТІ Є АНТИЗІРКИ,
ЩО У НАРОДАХ Є АНТИНАРОДИ,
ЩО У СТОЛІТТЯХ Є АНТИВІКИ.
Л. КОСТЕНКО

Доля посилає нам знаки. І ми маємо навчитися розпізнавати їх, а потім, скориставшись цією підказкою Всесвіту, отримати нову й прямувати далі (цю теорію блискучо сформулював П.Коельо в книзі «Алхімік»). Ви вірите в загадковий ланцюжок знаків? Я от останнім часом почала вірити. На власному досвіді неодноразово пересвідчувалася: теорія працює. Так було й цього разу. Мама побачила повідомлення про літературний конкурс «Антитвір 2021». Причому помітила саме тоді, коли прийом робіт мав би вже припинитися. Але з'явилося повідомлення, що дедлайн продовжили (чи не знак це?), тож ще можна встигнути буквально «вскочити в останній вагон».

«Чи не хочеш спробувати?» — «Я? Ти жартуєш?» — «Чому б і ні?» — «Так я ж далека від художнього мистецтва, як равлик від Антарктиди». — «У тому ж і річ. Недарма ж це антитвір!»

Це уже був виклик. І я прийняла його. Згадалося, як, заповнюючи одну анкету, мала визначити власну суть 1-2 словами. Тоді й написала про себе: «Поєднуване непоєднуване» (може, то теж був знак?). І от тепер цей конкурс-антитвір. І щоб написати роботу, маю й справді поєднати непоєднуване. Відступати пізно. Отож, занурююсь у проблему. Точніше в умови конкурсу. Уважно роздивляюся картини, визначені організаторами. Погляд одразу буквально прикипає до роботи Михайла Бойчука, вихоплює його «Портрет Василя Седляра». І раптом відчуваю, як невидима сила немовби втягує мене в якусь авантюру: провокує думки, підштовхує до пошуків інформації (дякую тобі, всесильний інтернете!). І чим більше дізнаюся, тим більше хочеться працювати. Думки перебивають одна одну. А з портрета на мене дивляться розумні пильні очі, ніби в саму душу зазирають. Здавалося б, нічого особливого, а проте — НІ. І раптом чітко усвідомлюю: автор дійсно хотів сказати цим портретом значно більше, ніж здається на перший погляд. Тепер я це точно знаю. Обов'язково мушу про це написати. Антитвір — так антитвір! За справу.

Форма? Так, це надзвичайно важливо. Яку обрати? Так, щоб по-іншому, не так, як завжди. Це ж антитвір, зрештою. А що, якщо ЛИСТ? Блискуча можливість наблизити сучасне до минулого. Чи, навпаки, минуле до сучасного. Що ж, спробую.

Пишу до Вас, Майстре.

Ніяк не інакше, саме «Майстре», бо ж тільки справжній майстер може перетворити звичайне полотно на шедевр мистецтва, викликати зацікавлення в споглядальника, спровокувати вир думок, змусити замислитися над багатьма проблемами. А ще — пробудити непереборне бажання розкодувати авторський задум, розгледіти за довершеними мазками глибинну суть, а може, прочитати послання митця в майбутнє (чи не так було з «Джокондою» Леонардо да Вінчі?) Якби ж Ви були поруч, Майстре! Хотіла б я тоді розпитати, як Вам жилося, творилося? Що відчували, відпускаючи в люди чергове завершене полотно. Чи думали, що його з часом поцінують чимало людей, і не тільки вашої країни? Що хотіли сказати світу власними роботами?

Час. Завжди важливий час. Час творити — і час руйнувати (як за Екклізіастом). Вам випав нелегкий час: достатньо лише подивитися на короткі межі вашого земного життя (але ж антижиття не має меж!). Тепер з уроків історії знаю, що той час був просто жахливим. Час руйначів, посередностей, маргіналів, для яких жага дістати вищих ешелонів влади, здобути собі золоті гори й знищити тих, хто стоїть на шляху, — найголовніша мета.

Вас щедро обдарував талантом Всевишній. Прекрасна мистецька освіта: навчання у Львові, Відні, Кракові, Мюнхені, Парижі. Можливість подорожувати Італією й побачити фрески Джотто й Чімабуе. Ви представник українського культурного ренесансу початку ХХ століття, чиїм ім'ям названо мистецький феномен — український монументалізм. А ще успіх у «Салоні незалежних» у Парижі, звання професора-засновника Української державної академії мистецтв, очолювання майстерні ікони та фрески...

Ви творили, шукали нові перспективи для українського образотворчого мистецтва. Сьогодні, на жаль, мало хто знає про ваш особливий стиль малювання — бойчукізм. У вас були блискучі перспективи. У вас були однодумці, послідовники — ціла плеяда прекрасних митців. Були... Проте антисвіт невігласів не міг цього допустити, не міг дозволити, щоб українське мистецтво сягнуло світового рівня. І цей світ знайшов спосіб завадити вашій творчості. Злочинний, підступний, жахливий спосіб — 7 грамів свинцю. Кожному...

...Я вдивляюся у Ваш «Портрет Василя Седляра» — живий портрет. Чому? Як на мене, він промовляє Вашими устами й говорить набагато більше, ніж сухі факти з Вікіпедії. І приховано в ньому набагато більше, ніж спочатку вихоплює погляд. Ви прекрасно розуміли, у який час жили. Ви добре усвідомлювали, що відверто не можна говорити. І, як мені здається, знайшли інший спосіб сказати важливе. Фарбами. З полотна. Знаками (ну от, знову знаки). За звичайним образом приховали глибокий підтекст, розраховуючи на уважного спостерігача. І цим посланцем вашого меседжа нам у майбутнє став портрет вашого найкращого учня.

«На портреті гарно виділяється освітлена кисть руки, що притуляється до шиї», — читаю в статті на сторінках Мистецького арсеналу. А мозок провокує думку: не все так просто. Чи не хотіли Ви цією деталлю сказати, що прогресивне мистецтво душать, нищать, що Вам забороняють займатися улюбленою справою? Тим паче, хто? Купка самозванців, що проголосили себе елітою. Проте єдиною їхньою метою було приборкати мистецтво, науку, літературу, зробити їх творців слухняними виконавцями замовлення влади, а ні — то підкупити або й знищити найкращих (звичайно, «гнила інтелігенція» лише заважає). Ця невблаганна кисть виписана так реально. Ще мить — і вона стисне мертвою хваткою вільнодумного Василя. Дослідники стверджують, що струнка кисть «нагадує ті, що ми звикли бачити на іконах». Чи не хотіли ви, навпаки, сказати, що вона, ця тонка кістлява рука, душить високе, елітарне, святе (ми ж про антитвір)?

А очі? Великі, глибокі, уважні. Вони все бачать, усе розуміють. І такі пильні й дещо підозрілі. Такі не проведеш, не обдуриш.

І тонкі, дещо стиснуті губи, краєчки яких трохи опущені, ніби у скептичній усмішці, мовляв, не все так райдужно, будьте пильні.

І фарби... Ви не випадково, мабуть, обрали акварельні. Здається, з-під них от-от проступить щось таке, що приховане до часу під основним малюнком.

А пагін із чотирма листками ліворуч від обличчя? Що символізують вони в загальній картині? Чи не лаврова це гілочка, бува? Вона чітко виділяється в загальній композиції, проте така нетипова для стилю монументалізму. Тож чому саме лав-

рове листя? Може, тому, що, за давньогрецькою міфологією, німфа Дафна (грец. Δάφνη; «лавр»), дочка річкового бога Пенея та Геї, переслідувалася Аполлоном або й узагалі була зґвалтована, а потім перетворена на вічнозелене лаврове дерево, листям якого потому увінчували переможців, митців. Бажаючи помститися Аполлону за зверхність, Ерот уразив його стрілою кохання до Дафни, а її — стрілою антипатії (знову оце анти-!), викликавши в неї відразу до насильника. Чи не на насильницькі дії влади натякали лавровим листям Ви, шановний Майстре? І все ж, попри переслідування владою митців і відчуття внутрішнього удушення, не зраджували мистецтва, не зрікалися переконань, не піддавалися спокусам й обіцянкам, продовжували вкладати душу в кожен мазок на картині, закодовувати в них те, про що не можна було говорити відверто. До останнього...

Доба українського відродження початку ХХ століття... Жахливий час. Розстріляне відродження — ціла генерація непересічних яскравих людей, національна еліта, митці зі світлим розумом, щирими думками, далекосяжними намірами й перспективами на майбутнє, яким, на жаль, не судилося втілитися в реальність. Чи відчували ви, що все так скінчиться, що від душі й тіла залишаться лише полотна, та й то далеко не всі? Думаю, що так. Тому й виконали портрет переважно в темних тонах, ніби переконуючи читача в похмурості умов життя майстрів вашого часу. Але чи то уповання, чи то сподівання на краще життя відроджується поруч з портретом Василя, проростає світлим, сповненим надії й рішучості лавром. Така собі незначна, на перший погляд, деталь, але така символічно вагома. Як точно, проникливо Ви відтворили щирі почуття занепокоєння, що таїлися всередині, застрявали грудкою в горлі, мурашками розбігалися по тілу. Чи вдалося Вам достукатися до влади і її нескінченних забаганок? Чи зрозуміла диктатура ваш посил, думки, що ятрили душу? Не знаю. Навряд чи. А можливо, саме тому, що такі, як Ви, чинили опір, влада й вирішила припинити...усе. Огидна влада, яку, як мінотавра, задовольняє смерть нескореної людини. Та ще й якої?! Людини — Всесвіту.

Хай буде пухом земля всім тим, кому судилися підступні 7 грамів. Світла пам'ять вам, Майстре. Справа генерації розстріляного відродження не марна, полотна збережуть пам'ять про найпросвітленіших, найщиріших митців. Назавжди...

З глибокою повагою вражена й окрилена Вами
Дар'я.

P.S. Доля посилає нам знаки. Ми вирішуємо самостійно, який шлях долати, на що сподіватися, кому вірити. Але маємо тримати удари долі й приймати виклики Всесвіту, навіть якщо вони становлять загрозу для нас. Спробую хоча б раз піти проти системи. Намагатимуся бути сильнішою, рішучішою, сміливішою, попри те, що в народів є антинароди, бо у віків ще є й антивіки.